

TENEN

31. årgang nr. 2 – november 2020

LARS CLAUSENS BILLEDE TIL CLAUDIUS MADSEN ER VÆVET I GOBELINTEKNIK CA. 1880. MIDDELFART MUSEUM. SE SIDE 4

Indhold:

En væver ud over det sædvanlige – Lars Clausen	side 3
Kapitulationstæppet II	side 7
Fakta omkring Kapitulationstæppet	side 9
Mønster: Kapitulationstæppet	side 9
Erindringer om håndarbejde i skolen under krigen	side 10
eBøger: PreColumbian Textiles	side 11
Bog: Kunsternes forbrødring	side 13
Bog: Anni Albers "On weaving"	side 14
Bøger: Scandinavian Folklore	side 16
Fra TENENs tur til Sagnlandet Lejre	side 18
Noter	side 22
Kontaktliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23
Bagsiden: Christiansborg slot	side 24

QR-koden henviser til dette bladnummers side på internettet

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening – CVR 30865995

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, tlf. 44 95 05 55.

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Birkerød, tlf. 45 81 05 05.

Kasserer: Susanne Rundqvist Pedersen, Frederiksberg, tlf. 26 62 80 80

REG.NR. 1551 KONTONR. 1430130 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 3000 0001 4301 30

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I sæson 2020/21 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr. Betaling med frist 1. juli.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Vibeke og Frits Lilbæk, Kollerødvej 39, 3450 Allerød, vofl3450@gmail.com,

tlf. 26 60 28 40 • Annet Laursen Skjelsager (ansvarshavende), tlf. 44 95 05 55,

silke-annet@silke-annet.dk

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 05.11.2020

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger før.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med mail – eller evt. maskinskrivet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningen

– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren, susanne.rundqvist@mail.dk

Web-sted: www.tenen-dk.tk – Facebook: www.facebook.com/groups/TENEN.forening

En væver ud over det sædvanlige

Den fynske væver og digter Lars Clausen (1841-1893) er mest kendt på Fyn og mest for sine digte skrevet i fynsk dialekt. I 1962 havde museumsinspektør Niels Oxenvad, Odense Bys Museer, gennem sit udstillingsarbejde med Danmarks Folkelige Broderier stiftet bekendtskab med flere af Clausens vævninger, og han skrev i Fynske Minder 1964 en artikel om disse arbejder. Clausen skulle huskes for andet end sine digte, han skulle huskes som væver. Der er nu gået næsten 60 år, og jeg synes, det er på tide igen at fremhæve Lars Clausens tekstile virksomhed.

Lars Clausen var ud af en gammel væverslægt. Både hans far og farfar var vævere, så allerede i barndommen hjalp han med i væveriet, og det var her, han udstod sin første læretid. Et stort gennembrud i hans uddannelse kom i 1859-61, hvor han var under oplæring hos vævemester Christian Pedersen i Hårby. Mens faderen kun arbejdede med drejlsvævning, blev Lars Clausen her oplært i at arbejde med jacquard væve. Han lærte vævning af finere dækketøj, patrontegning og at fremstille hulkortene, så han kunne udføre mere komplicerede damask mønstre. Han fortæller i et brev, at

om søndagen stod vævene stille, og han tegnede patronkort og digtede.

Som så mange andre unge mænd af almueklassen måtte han med i krigen i 1864. Heldigvis slap Lars med livet og førigheden i behold, og han kunne genoptage vævningen hos faderen i Sø Søby.

Hans arbejder blev udstillet både herhjemme og i Sverige, så han fik et ry som en dygtig væver allerede som ung. Som 27-årig blev han væver på Wedellsborg gods, og flyttede ind i et lille bindingsværkshus tæt ved porthuset og indkørslen til det store gods. Væveren skulle forsyne den store husholdning med

Porthuset, Wedellsborg. Væverhuset er der ikke mere; men det var engang til højre udenfor billedet.

Foto: Jørgen Jørgensen. Realdania, 2009.

duge, servietter og andet meget fint dækketøj til herskabet, men der skulle også væves tøj til de mange ansatte og til godsets konfirmander. Vadmel skulle han væve til drenge- ne og hvergarn til pigernes konfir- mationskjoler.

Alt tyder på at Clausen i disse første år som herregårdsvæver stort set kun producerede bestilte varer til Wedellsborg. Senere begyndte han at sælge på markeder og i købstæderne, og ikke mindst til andre herre- gårde, præstegår- de og større går- de. Investeringen i væve har været meget bekoste- lig, da de har lig- get udenfor hvad en landsbysned- ker kunne præ- stere. Desværre ved vi ikke, hvor han har købt sine væve, og hvad de har kostet. En læ- redreng fik Clau- sen i 1871 og samme år blev han gift med Ane Katrine, der også var ud af væverslæg- t. Læredrengen var såmænd en yngre svoger!

Clausens produktion kan deles i to hovedgrupper: billedvævninger og dækketøj.

Billedvævningerne er af brunt eller mørkegrønt hør med islæt af ubleget hør. De er alle forsynet med hans navn og årstal.

Clausen havde som veteran selv-

følgelig stor interesse i det sønderjy- ske spørgsmål, og da Istedløven ef- ter nederlaget i 1864 blev flyttet til Berlin, har Clausen helt sikkert villet vise sin holdning, og vævede derfor efter et stik fra 1862 "Mindesmærket over de faldne".

De kirkelige vækkelser på Fyn havde fået rigtig godt fat i årene om- kring 1870, og gudelige billeder var

populære. Lars Clausen vævede efter forbillede af italienske mestre bl.a. Verrocchio (ca. 1470) moti- ver af Syndefal- det, Christi Døb, Jesus i Gethse- mane have. Disse gudelige billeder blev utroligt po- pulære, og de fin- des i mange ek- semplarer både i privat eje på Fyn og på museerne. Produktionen op- hørte i 1871. Bille- derne er blevet vævet to og to ad gangen, hvilket fremgår af at de er med ægkant i

den ene side og klippet kant i den anden.

Et enkelt mere kompliceret bille- de vævet i gobelinteknik er et bille- de, som han vævede til sin gode ven og udgiver af hans digte, Claudius Madsen, Middelfart. Billedet har helt sikkert et ikke dansk forlæg – snar- ere tysk. Billedet findes nu i Mid- delfart Museum og der er ingen ko- pier. Vævet omkring 1880. Se dette blads forside.

Christi dåb vævet af Lars Clausen inden 1871. Inspiration til de religiøse billeder fandt han i gengivelser af de store italienske mestre og på lokale altertavler.

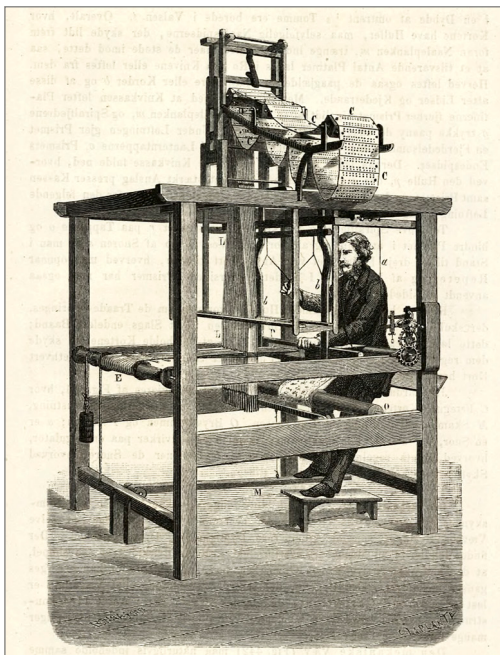
Billedet tilhører Odense Bys Museer.

Medens alt tyder på at Clausen var ene om fremstillingen af de gude-
lige billeder, var der konkurrence
når det gjaldt dækketøj. Der skulle
derfor noget særligt til, og det blev
fremstillingen af duge og servietter,
der havde indvævet motiv af We-
dellsborgs hovedbygning omgivet
af hjorte og træer. Det har ikke væ-
ret muligt at finde forlægget, da mo-
tivet ikke ligner
nogen af de stik
og tegninger,
der findes af
Wedellsborg fra
dette tidspunkt.
Der blev frem-
stillet både ser-
vietter og duge
med dette mo-
tiv – duge både
til større borde
og såkaldte te-
duge, dvs. helt
firkantede min-
dre duge. Dis-
se duge er helt
sikkert vævet
af Clausen, da
hans navn står
på dem. Man-
ge andre herre-
gårdsduge med
motiver af bl.a.
Frederikslund/
Krengerup, Fre-
deriksgave/Hagenskov og Sandholt
er måske vævet af Clausen. De er
ikke signeret, og det kan derfor ikke
vides med bestemthed, om der er tale
om hans arbejder eller af læremes-
teren Christian Pedersen. Endelig
kan der i de senere arbejder være
tale om Lars Peder Larsen Koppen-
bjerg, der efter Clausens død købte
både væve og mønstre. Ophavs-

ret var ikke noget, man tog så nøje
på dengang, så vævninger signeret
LPL, Lars Peder Larsen, kan sagtens
være genbrug af Clausens hulkort
og mønstre. Små ændringer kan og-
så have fundet sted f.eks. i kanten
udenom. I slutningen af 1800-tallet
ændrede smagen sig, og hjortebor-
terne udenom blev erstattet af ro-
mantiske blomster og ranker. Lære-

mester Christian
Pedersen flyt-
tede til Odense,
og etablerede
et stort væveri
med fabrikation
af duge og ser-
vietter.

Clausen fik al-
drig råd til at in-
vestere i mange
væve. I de sene-
ste år af sit vir-
ke havde han
en uddannet
væversvend til-
knyttet. Dette
fremgår af folke-
tællingen 1880.
Om han udover
denne svend på
19 år, der bo-
ede i husstan-
den, havde an-
dre medhjælpe-

*Væv med jacquardmekanisme.
Fig 441 i "Opfindelsernes bog",
syvende bind 1881.*

re, vides ikke. Da Wedellsborg ville
have en mere præsenterabel indkørsel
blev hans hus revet ned, og han og
familien blev i 1885 forflyttet til et
lille hus i nærheden i bebyggelsen
Emtekær. Hvordan der i et lavloftet
bindingsværkshus har været plads
til overmaskinen kunne være inter-
essant at vide, måske savede han
simpelthen hul i loftet!

*Rigsdugen vævet 1875 af Lars Clausen.
Tilhører Odense Bys Museer.*

Et af de mere særprægede arbejder fra den sene produktion er en dug med rigsmønster fremstillet i 1875. Dugen var bestilt af en dame, der var på besøg hos herskabet på Wedellsborg. Clausen havde ikke en væv, der kunne væve så bredt, så han var nødt til at "udbygge" sin væv med et ekstra harniskbræt med 1000 huller i. Her vævedes midten af dugen, mens kanten blev vævet på hans største væv. Det har været uhyre komplekst manuelt at trække den rigtige tråd af de 1000 i harniskbrættet op. Mønstreet er lavet i "spidsforretning", dvs. at mønstreet fordobles, til gengæld bliver tekst og monogrammer spejlvendt i den ene side. I midten ses rigsvåbnet og i kanten egeløv. Det særegne ved rigsdugen er, at den er vævet i to farver rødt og hvidt. Det er det eneste dækketøj, der kendes fra Clausen i to farver. Man fornemmer at Clausen i forbindelse med dette arbejde ville lidt mere end den tek-

nik, han havde til rådighed. Men det viser også, at Clausen mestrede at kombinere jacquard-teknikken med den ældre skaftvævningsteknik. Det tog ham 3 måneder at væve den første dug, sidenhen gik det hurtigere. Dugen inspirerede i 1937 Tommerup Væveri til Rigsdugen, men da var vævningen blevet helt maskinel.

Clausen blev kun 52 år, dengang regnet for en højere alder end i dag, men dog et udtryk for at han havde haft stillesiddende arbejde i fugtige rum hele sit voksenliv. Medens de andre vævere er glemte, huskes Clausen mest som digter. Han startede med folkelige digte, ofte i dialekt, men som årene gik, blev hans digte mere optaget af sociale forhold. Her et lille eksempel:

*Man synger Fattigdommens Pris,
det lyder kjønt, naturligtvis!
Men prøv den selv et Aar, min Ven!
Saa kan vi tales ved igjen!*

Ellen Warring

Litteratur:

- Lars Clausen: *Viser og vers*, Nyt Bogforlag, 1944.
- Charlotte Paludan og Bodil Wieth-Knudsen, red.: *Damask og Drejl*, Borgen, 1989
- Niels Oxenvad: *Wedellsborg-væveren Lars Clausen*, Fynske Minder, Odense Bys Museer, 1964.
- Hanne Frøsig: *Damask og Drejl i privat eje*, Folk og Kultur, København 1975.
- *Damask og drejl i fynsk eje*, Odense Bys Museer, 1962.

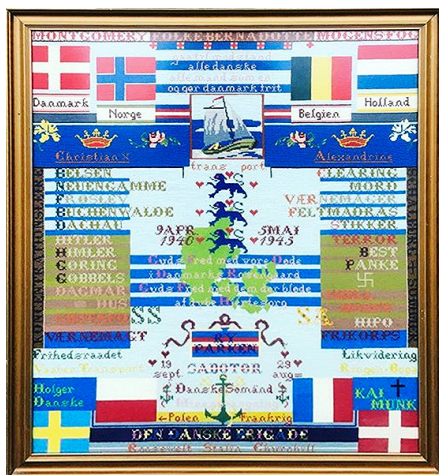
Noter:

- Poul Kej: "Væveren fra Koppenbjergstedet: Lars Peter Larsen" i TENEN 8/1.
- Poul Kej: "Lars Clausen - En vestfynsk væver og hjemstavnsdigter" i TENEN 4/2.
- Poul Kej: "Lars Clausen" i TENEN 4/3.

I Haandarbejdets Fremmes blad 2. juli 2020, fortæller Sisse Hoffmann om sit arbejde med genbroderingen af Kapitulationstæppet, og endelig planlægges en artikel i løbet af efteråret, som skal bringes i Hendes Verden. Denne artikel skrives af journalist Lise Nygaard.

I artiklen i 2005 søgte jeg som tidligere nævnt oplysninger om designeren Louise Puck, som jeg har ledt så meget efter i alle år, men nu er der kommet nyt om hende. Hun har ikke alene designet kapitulationstæppet på bestilling af Clara Wævers broderiforretning. Det viser sig, at hun er ganske kendt både som forfatter og designer, dog ikke under navnet Louise Puck, som var hendes giftenavn, men Louise Ottesen eller Louise Ottesen Dybvaag. Gåden er dermed løst, og den, der gjorde det, er Kirsten Lindberg, et af TENENs medlemmer. Se omtalen af hendes undersøgelser i dette nummer af TENEN.

Dette billede fandt jeg på nettet blandt mange billeder af det før-

Lis Slottved
lisslottved@gmail.com

- <https://bedermallingarkiv.dk/kapitulationstaeppe-eller-besaettelsesbroderiet/>
- <https://ugeavisen.dk/ugeavisenoeboen/artikel/et-langelandsk-kapitulations-taeppe-en-kollektiv-bearbejdelse-af-et-nationalt-traume>
- <https://www.facebook.com/watch/?v=676683089775891>

Louise Puck blev født i midt 1890-erne som Louise Ottesen. Hendes forældre var skolelærere og hun kom på Zahles seminarium og fik eksamen som håndarbejds lærerinde. I 1920 etablerede hun sin egen virksomhed i Ordrup.

I 1926 tog Louise navneændring til Louise Ottesen Dybvaag. I 1937 blev Louise gift med Hans Puck som var alenefar med 3 døtre.

Ca. 1944–1960 var Louise Puck ansat hos broderifirmaet Clara Wæver, til hvem hun bl.a. designede Kapitulationstæppet.

Historien om Louise er meget omfattende og interessant. Den fortæller om hendes baggrund, familie og samtid. Hun skrev flere bøger og tegnede flittigt.

Stor tak til TENENs læser Kirsten Lindberg.

Annet Laursen Skjelsager

Kirsten Lindberg: "*Louise Puck*". 44 sider, udgivet juli 2020. ISBN 978-87-971067-1-6. Tegnestuen Tilia Montana, E-mail: Tiliamontana@mail.tele.dk. Skriftet om Louise Puck kan erhverves som print mod betaling af de dermed forbundne udgifter, plus forsendelsesporto.

*Et originalt ubrugt trykt mønster til
Kapitulationstæppet dukkede op på
Spejdernes Genbrug i Farum.*

Mønsterarket måler omkring 40x60 cm. Papiret er naturligt nok gulnet i løbet af de 70 år, der er gået siden det blev trykt. Mønsteret har "Clara Wæver" som udgiver. Håndarbejdsgrossisten Permin disponerer over varemærket Clara Wæver. -- Red.

Erindringer om håndarbejde i skolen under krigen ...

Jeg begyndte i skolen 1941 og havde håndarbejde fra 1. klasse – det havde man til først i 60-erne. Der var allerede på det tidspunkt mangel på alle importerede varer såsom bl.a. uld og bomuld; men i den udstrækning der fandtes rester i hjemmet, kunne der stadig strikkes af bomuldsgarn, så mit første arbejde, der var en "kaptajn" – en strimmel 10 masker bred og ca. 20 cm lang – blev lavet af den ægte vare og nådigt rullet sammen, så den første mindre smukke del blev gemt og rullen brugt som nålepude. Men allerede her slap materialerne op, så det næste strikkearbejde, et par grydelapper, og i 2. kl. en strikkepose, blev strikket af det ret blanke celluldsgarn. En lille kattelem var der, idet kanten på grydelapperne og pynten på posen blev hæklet af perlegarn fra før krigen. Disse ting eksisterer endnu, men 2. klasses fæstebånd og sypose, som såvel før krigen som mange år efter blev lavet af det stregternede Haslev-bomuldstof i diverse farver, blev for mit vedkommende lavet af cellulld, som bestemt ikke var holdbart i brug. Da vi i 3. kl. skulle lave forklæder med zigzag-kant forneden, fik vi for alvor at mærke, at det trævlede, blot man så på det, ligesom det ikke var nemt at folde. Alt blev jo riet og syet i hånden, og det var let at sy i, men forarbejdet var svært.

Helt galt blev det, da vi i 4. kl.

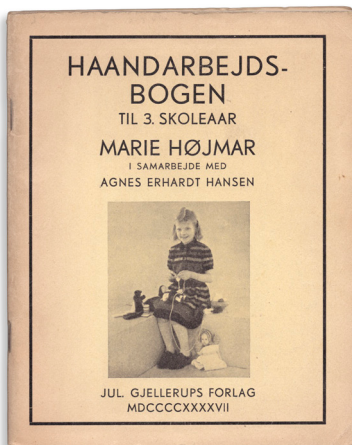
skulle strikke sokker. Nu var hjemmet støvsuget for alt, hvad der kunne trævles op – endog det hæklede grå og lilla betræk til en pølle havde fået dødsstødet og var endt som strikket vest. Alt, hvad den stakkels lærer kunne skaffe, var gråt kradsuld – forestil dig et hundetæppe trævlet op til garn.

Alt gik dog godt, indtil jeg skulle samle lænker op, så bristede en, og jeg måtte beskæmmet tilstå over for læreren, som sikkert har bandet det elendige garn langt væk. Hun sagde kun: "Det var jo ikke så godt" og markerede – ikke med pegefingern, men med en strikkepind, - og jeg skammede mig! Og det blev jeg ved med i mange år. Da jeg så arvede efter min mor, lå der et nøgle garn af den omtalte slags, og jeg opdagede, at taverne var max. 5 cm og var helt løst tvundet. Så holdt jeg op med at skamme mig.

Efter 4. kl. kom jeg på privat realskole i nabobyen – det var eneste mulighed. Her skulle man selv komme med materialerne, så det var absolut unika, hvad vi lavede, selvom krigen var slut, for ikke bare mad, men også tekstilrationeringen fortsatte flere år efter krigen.

Problemerne har dog aldrig taget lysten til håndarbejde fra mig, og jeg nyder at kunne bruge gode, gedigne materialer.

Margit Ambeck - 2013

Præcolumbianske tekstiludgivelser:

Lena Bjerregaard: *The preColumbian Textiles in the Roemer- and Pelizaeus-Museum Hildesheim, Germany*. ISBN 978-1-60962-166-7. Zea E-Books 2020. Gratis download via <https://digitalcommons.unl.edu/zeabook/84/>

Konservator og tekstilforsker Lena Bjerregaard er gæsteforsker ved Centre for Textile Research ved Saxo-Instituttet på Københavns Universitet, hvor jeg er terminolog, og jeg har fulgt hendes inspirerende arbejde og katalogisering af præcolumbianske tekstiler i flere år.

Lena var i mange år ansat som konservator ved Ethnologisches Museum i Berlin og udgav i 2017 et katalog om denne vigtige samling og har desuden redigeret de indlæg der blev fremlagt ved konferencer for præcolumbianske tekstiler i København 2016 og Bruxelles 2019. Gratis download via <https://digitalcommons.unl.edu/zeabook/91/>.

Udgivelserne kan tilgås online på Zea E-Books, University of Nebraska-Lincoln og downloades især af mange interesserede i de sydamerikanske lande, for hvem adgangen til genstandene i mange år har været begrænset, da de befinder sig i museumsamlinger over hele verden.

Grunden til at jeg fokuserer på disse kataloger fra et terminologisk

synspunkt er, at Lena er en meget dygtig tekniker og at indledningen til hendes bøger udgør en guldmine af informationer om tekstilernes chaîne opératoire – fra materialer til teknikker. Illustrationerne består af detaljerede og flotte fotos af fragmenter fra museerne, fx fra Paracas/Nazca periodens ørken-

tekstiler 500 BC til kolonistil 1700 AD.

Ligesom i Danmark har Peru haft nogle af verdens bedste bevaringsforhold for tekstiler og rige gravfund. Landet har vanskeligt ved at bevare og udstille dem alle.

Der er taget initiativ til et fællesprojekt, hvor man adopterer nogle af tekstiltfundene, finansierer deres bevaring og udveksler tekstilteknikere mellem de nordiske

lande.

Takket være grundige for-

klaringer på alt muligt fra fibre, fx kameldyrs-hår, til de anvendte redskaber, såsom lændevæven, kan man let navigere igennem mere end 3000 års tekstilhistorie. Ved hjælp af ganske få karakteristiske træk og

Taske 23×30 cm. Billedvævning, bomuld/kameldyrshår. Nazca perioden. Katalogside 20.

gode definitioner kan man lære meget om disse tekstiler og samtidig følge Lena på hendes fantastiske rejse til Sydamerika, en rejse vi var så heldige at deltage i, da Lena i 2015 tog en gruppe CTR-forskere med på tekstilrejse til Peru, hvor vi besøgte museer og arkæologiske udgravninger i området, se: <https://www.traditionaltextilecraft.dk/peru>

Så træd ind i Lena Bjerregaards tekstile univers – en tekstil- og billedlig rejse du ikke vil fortryde.

Susanne Lervad

Noter:

- Bøgerne er med engelsk tekst.
- I Sydamerika er der fire slags kameldyr (camelidae): lama, alpaca, guanaco og vicuña. – www.enigmaperu.com
- Præcolumbiansk = "før Columbus", dvs. før år 1500 e.Kr. – red.

Tene med bomuldsgarn. 22 til 32 cm lange. Sen mellemtid. Katalogside 40.

Bogomtale:

Mirjam Gelfer-Jørgensen: *Kunstarternes forbrødring* Skønvirke – en kalejdoskopisk periode. Strandberg Publishing 2020. ISBN 978-87-93604-97-1. 527 sider, illustreret i S/H og farver. Pris 500 kr.

Dansk Design er et kendt og berømt begreb, men de færreste tænker på, at grunden til det fine håndværk og samarbejdet mellem kunstner og håndværker blev lagt i skønvirketiden 1880–1910.

Bogen giver et fint overblik over denne rige epoke i dansk kunsthåndværk og fremhæver en række af tidens koryfæer. En lille gruppe kvindelige kunstnere omtales, og det pointeres, at en mere omfattende dokumentation og kortlægning er ønskelig. Periodens udstillinger og kataloger viser, at mange kvinder

har deltaget og bidraget til kunsten og kunsthåndværket.

Tiden er præget af kvindernes kamp for ligestilling – også indenfor kunsten. I 1875 oprettedes Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder, der bl.a. underviste i tegning til vævning og andet, der kunne lede kvinder frem til selvstændigt erhverv.

En af lærerne blev den senere museumsinspektør ved Nationalmuseet Elna Mygdal, der selv havde været elev på skolen, og som lod fem af tegneskolens elever deltage i silkebroderiet på en *← messehagel til Jesuskirken i Valby i København*. Hun er en af de kunstnere, der kunne fortjene en nærmere granskning, og som det burde være muligt at finde materiale om.

På det nystartede Kunstindustrimuseum oprettedes håndværkerskoler, og betydningen af undervisningen og anvendelsen af den store væv her har vi i flere artikler kunnet læse i TENENS spalter.

Sofie Holten arrangerede udstillinger og arbejdede for en revitali-

Martin Nyrop: Gardin af klæde med applikationer og broderi, Københavns Rådhus. Detalje.

sering af kniplekunsten i Sønderjylland, som kunne dyrke det nationale i tekstilkunsten og styrke det gamle danske fædreland i denne brydningstid. En væveskole blev

Bogomtale:

Anni Albers *On Weaving* / New expanded edition. Princeton University Press 2017. 258 sider illustreret i S/H og farve. ISBN 9780691177854. Pris omkring 400 kr.

I 1998 – 1999 vistes den store udstilling “Das Bauhaus webt” i Tyskland og på Nederlands TextielMuseum Tilburg, ledsaget af et omfattende katalog. Det var første gang tekstilværkstedet og dets kunstnere fik en grundig dokumentation og behandling, og det blev omtalt i TENEN 10. årg. nr. 2. Siden har mange flere fået øjnene op for de kvindelige kunstneres indflydelse, sidste år vistes på Tate i London den omfattende udstilling af Anni Albers værker, og der arrangeres stadig foredrag, film og udstillinger.

On Weaving udkom første gang i

oprettet i Skærbæk, et dansksindet område i Nordslesvig, med samme formål.

Interessen førte ligeledes til iværksættelse af flere store gobelinserialer til det nyopførte rådhus i København, Christiansborg og Frederiksborg Gobelinvæveri, som knyttede sig til det nationale projekt: genopbygningen af det brændte slot.

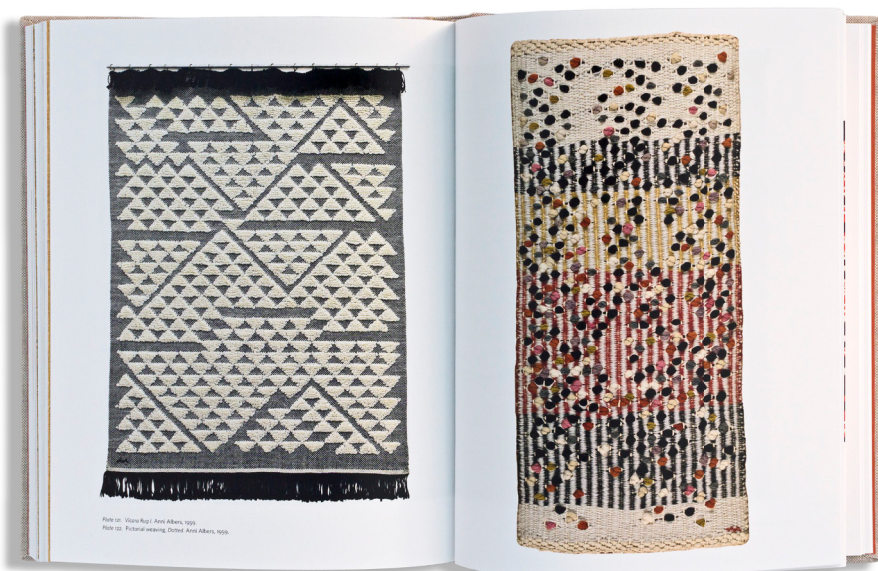
Dansk Husflidsselskabs vævestue med mønstre fra gamle danske almuevævninger og mange andre initiativer kunne nævnes.

En dejlig bog at bladre og læse i – og tankevækkende, for hvorfor er der egentlig så få tekstiler afbildet? Er det mon muligt at finde mere i gemmerne?

Lone de Hemmer Egeberg

1965, er siden udkommet i flere udgaver, og den foreliggende er udvidet med et efterskrift af Nicholas

Anni Albers vævninger 1959. Bogopslag.

Fox Weber og med bidrag af Manuel Cirauqui og T'ai Smith, der kaster et kritisk lys på væverens indflydelse og karriere. Sort-hvide illustrationer er erstattet af farveplancher, hvilket er vigtigt i en bog, der for en stor del består af illustrationer. Den udfolder vævningens historie ved at illustrationer af væve følges af diagrammer, som igen følges af nærbilleder af strukturer.

Anni Albers (1899–1994) studerede mønstre og rytmer, og hun var

Anni Albers i 1965.

én af de mest indflydelsesrige vævere i det forrige århundrede, dels fordi hun var teknisk overlegen, men også for de teoretiske overvejelser over forholdet mellem materialer og væven, om vævningens struktur.

Som de fleste Bauhaus-kunstnere måtte Anni Albers og hendes mand Josef Albers bosætte sig i Amerika i 1933, hvilket gav dem nye muligheder for at opsøge og dyrke fremmede kulturers billedsprog og teknik på stedet og på museerne. Denne indflydelse ses tydeligt i hendes billedsprog, og afspejles ligeledes i de tekniske løsninger.

Det er således ikke en lærebog i vævning, men inspirerende tanker om tekstile principper og muligheder.

Lone de Hemmer Egeberg

Bogomtaler:

Laila Durán: *Scandinavian Folklore I + II + III*. Durán Publishing 2012. ISBN 978-91-633-8318-2 / 978-91-633-8316-8 / 978-91-980785-0-3.

Pragtværk bestående af tre bøger i størrelsen 24×34 cm med tykt pap bind og rød lærredsryg. Bog I har en pige fra Dala-Floda, Sverige på forsiden. Bog II en knøs fra Sogn i Norge og bog III har en samisk pige. Alle i deres bunad fest-dragt.

Bøgerne har hver omkring 240 sider og vejer knap to kg hver. Teksten er norsk, svensk og engelsk. Mange flotte billeder med opstillinger, dragter, dragtdele og meget dragtsølv - alt fotograferet af Laila Durán.

Den anden - og tredje bog har fået en slags indholdsfortegnelse til sidst, hvor der er omtalt på hvilke sider, der er dragter fra Norge og hvilke dragter, der er fra Sverige.

Anne Kristin Moe og Laila Durán: *Broderede Bunader - hundre år med norsk bunadhistorie*. Durán Publishing 2014. 257 sider. ISBN 978-91-980785-2-7

Pragtværk i størrelsen 24×34 cm med tykt pap bind og blå lærredsryg. Teksten er skrevet af Anne Kristin Moe og de nye billeder er taget af Laila Durán - i et samarbejde med Norsk Folkemuseum og mange andre norske museer og arkiver. Bogen har et billede af en Ørskogbunad fra Sunnmøre på forsiden.

Laila Durán deler de to lande - Norge og Sverige - op i tre: Lapland, Norge og Sverige. Der er ikke medtaget noget dansk.

Anne Kristin Moe, konservator i Norsk Folkemuseum, skriver om folkedragter og bunader fra Norge. Laila Durán skriver om svenske og samiske

dragter. Britt Ekelund skriver om dragten fra Boda i Dalarna i bog I.

Flere billeder er fælles med dem i *Broderte Bunader* og går igen i den lille bog: *Populære Bunader*. Mange steder er det ekstra nærbilleder, der vises, eller det er andre fine billeder af den enkelte dragt og specielt broderierne, der pranger de norske bunader. Det er nok emnesammenfald som broderiet og egnen, der her spiller ind.

Laila er fra Frederikstad i Norge. Hun er født i 1957, men er i 1974 flyttet til Stockholm og bor nu i Märsta i Sverige.

Dragterne ser ud til at være fra slutningen af 1800-årene til i dag. Enkelte dele er fra dragter, der er endnu ældre.

De mange billeder og tekst tyder på en stor interesse for de tidlige folkedragter over bunader i Norge og Sverige.

Laila har arbejdet med museer, private samlere - hun er bla. budt ind i private hjem for at dokumentere dragttraditioner til hverdag og fest. Hun har således mødt mange mennesker, som værner om den tekstile arv og traditionerne.

Der gøres meget ud af dragtsølv, der har stor betydning for den enkelte eller for handlingen.

Der er alt fra små børn til gamle folk, fra piger til voksne mænd, gamle og nye dragtdele. Der er sågar et norsk kirkeskib med folk, det har jeg vist kun set på museum eller ved et hus, der ikke var beboet længere. Der er også både sommerudstyr og vinterudstyr i tekst og billeder.

Om huer skriver Laila Durán, at når man skulle i kirke i Sverige, så skulle man også have hovedtøj på

ligegyldig om man var barn eller voksen.

Der er ingen rigtige mønstre på folkedragter og bunader, men det er nok heller ikke tanken med bøgerne, der viser et meget bredt udsnit af to lange lande beskrevet i tekst og billeder.

Flotte er bøgerne, og der er gjort meget ud af billederne, som herved fortæller deres helt egen historie om dragtdele, stederne og naturen. Bøgerne er absolut seværdige for alle, der er interesserede i nordiske dragter og bunader.

Der er kommet flere bøger siden!

Vibeke Lilbæk

PS.: Med fra forlaget kom også en mindre bog i A5-format - igen med mange af Laila Duráns billeder: *Populære Bunader*. ISBN 978-91-980785-2-7. Den har 64 sider og handler om de specielle norske bunader. Hver egn er markeret på et kort, så man kan se, hvorfra dragten/dragterne kommer. Det er som nævnt Laila Durán, der har fotograferet og skrevet lidt om de 18 områder, bunaderne fra Norge bærer hjemme i.

Ved indgangen til værkstedet ventede Ida Demant med utrolig mange oplysninger og anekdoter.

Ida fortalte, at bygningen fra 1700-tallet, som huser dragtværkstedet, blev flyttet til Lejre i 1968 og derefter indrettet til væveværksted af Nina Rathje. Ida kom her som ung og blev vældig inspireret, hvorefter hun læste arkæologi med vægt på tekstil. Der har været forskellige ledere af dragt- og væveværkstedet gennem tiderne. Da Ida startede, var det Anne Batzer og efter Anne har Ida overtaget jobbet.

Noget af Idas arbejde er at lave dragter til familierne der bebor jernalderhusene i løbet af sommeren, tøj der kan fungere i dagligt arbejde i jernalderbyen. Og senest har der også skullet fremstilles vikingetids-tøj til de ansatte omkring den nye Kongehal.

Jernalderdragterne bliver til på grundlag af, hvad man kan udlede af forskellige arkæologiske fund. I 1969 blev der fundet en kvindegrov ved Lønne Hede. Først fandt man potteskår og det lokale museum gravede videre, indtil de fandt en kvindegrov med velbevaret tekstil. Der blev gravet til man kunne mærke tekstilet, med en konsistens som våde teblade. Derefter kom konserverer fra Nationalmuseet til, de tog hele graven op i præparat, dvs. man "pakkede" hele graven ind i gips og træplanker og transporterede den til Nationalmuseet, hvor den blev undersøgt og udgravet. I 1996 blev der gravet på stedet igen, og man fandt 12 grave mere, som dog ikke var ligeså velbevarede som den første.

I oldtiden var garn entrådet, i

dag er det oftest totrådet, som ikke snor sig så meget, derfor har det ikke været muligt at benytte nutidigt garn til rekonstruktioner.

I forbindelse med forskningsprojektet Velklædt i Vikingetiden (Fashioning the Viking Age), et projekt i samarbejde med CTR, Nationalmuseet og Sagnlandet Lejre, har Ida lavet en række tekstile forsøg sammen med Eva Andersson Strand (CTR), Ulla Mannering (Nationalmuseet), Charlotte Rimstad (Nationalmuseet) og Irene Skals (Nationalmuseet).

Tekstile fragmenter fra vikingetiden, fra Hedeby-fund, fra Hvilehøj-fundet samt fra Mammen-fundet blev analyseret i detaljer. Uldfibrene blev målt - både længde og tykkelse - for at kunne bestemme uldtyper og hvilke får vikingetidens uld kom fra. Der blev lavet farveanalyser på fibrene for at finde ud af, hvad der blev brugt til at farve med - planter og andre ting fra naturen.

Der blev lagt et stort arbejde i at finde en uldtype, som ligner ulden fra gravfundene. Der blev undersøgt uld fra fåreracer i nabolandene. Spælsau, i dette tilfælde nogle fra Vestsjælland, viste sig at have en uld som ligner. Det viste sig i analyserne at ulden i jernalderens dragter var tyndere og blødere end vikingetidens, finere end merino. Ved at fjerne dækhårene fra spælsau og bruge underulden kunne fås en kvalitet som vikingetidens uld.

Ida har lavet spindeprøver og derefter spundet garn til at væve en dragt. På opstadvæven kunne Ida lave en trendtæthed på 12 – 16 tråde per cm og 9 tråde per cm i islættet, i

lærredsvævning. Fundene havde en tæthed på op til 20 tråde pr. cm.

På opstadsvæven er trenden enkelttrådet, der fra et bånd (en startbort) i toppen hænger med en vægt for enden. Væven, der blev vist, er opsat så trådene hænger i fire lag for at vævewægtene ikke generer hinanden, når der laves skel til at føre islættråden igennem. Trådene er glattet med hud og benlim for at forhindre trådene i at filtrere sammen og blive slidte under vævningen. På denne væv kunne Ida væve 3½ cm på en time.

Vi så et foto af et fund, det øverste af en kipervævet hose, den havde fast trendgarn og et fluffy islæt. Måske var dette fluffy garn fremstillet af det, der blev tilbage, når ulden var kæmmet til brug til trendgarnet, en slags "affaldsgarn". Til en anden prøve var der brugt dækhår til trend og underuld til islæt.

Derefter så vi en kopi af Egtvedpigens dragt (bronzealder). På ginen, der har størrelse ca. 160 cm, var der ingen bar mave. Ida mente, at grunden til at dragten ofte vist med bar mave skyldes, at det var for høje kvinder, der bar den. Ida viste at designet på overdelen passede til et dyreskind, så der ikke blev spild. Skørtets design ligner bastskørt fra syden. Altså et design, der passer til gammelkendte materialer og ikke til vævet uldstof, der har været helt nyt på dette tidspunkt. Nyt materiale brugt på kendt design – det sker vist stadig.

Der var også en rundvæv eller tobomsvæv. Her går trendtrådene rundt om de to bomme, islættrådene starter på en pind, går rundt om begge bomme, tilbage til pinden og så den modsatte vej rundt. Stoffet

fra rundvæven har ingen startbort, men derimod ægkanter på alle fire sider, når der væves helt op til pinden, der sluttelig trækkes ud.

Vi fik også vist en lille kopi af dragten fundet i en jernaldergrav i Hammerum ved Herning. Fundet bestod kun af tekstiler og hår, mens knogler og andet var opløst af den sure jord. Kjolen var rød, måske har farvestoffet været med til at bevare stoffet.

Den brune farve, som ulden i oldtidsfundene har, kommer fra jorden, tøjet var ikke brunt, da det blev brugt. Der er forskning i gang med at undersøge de kemiske fraktioner i ulden for at finde ud af hvilke farver, der har været brugt. Nogle farvestoffer nedbryder ulden, andre bevarer den.

Under fortællingen kom to jernalderpiger ind i værkstedet for at hente materiale. Vi fik et godt kik på tøjet og skoene.

Efter en dejlig formiddag i Idas selskab forlod vi dragtværkstedet og efter en frokost fik vi set den store 61 meter lange nyopførte Kongehal. En meget engageret guide fortalte om rekonstruktionen af hallen og de mange finesser i bygningen. Kongehallen, der er bygget af dansk egetræ, er genskabt på baggrund af arkæologisk fund fra Gl. Lejre. Den kan huse over 200 spisende gæster, der kan bænkes ved træborde og bænke med fine udskårne detaljer, der er kopieret fra Osebergfundet i Norge. En imponerende oplevelse og en dejlig afslutning på en god dag.

Maj Ringgaard - Susanne Rundqvist

PS. Læs bogomtale i TENEN 30/3 vedrørende Hammerumpigen. – Red.

Fra TENENS tur til Sagnlandet Lejre:

↑ Prøvevævning af kantebånd til den blå kjole fra Lønne.

↗ Båndrester fra Lønne kjolen og Hammerum kjolen på hylden med stofrester.

→ Fortælleren i Kongeballen.

Foto: Annet

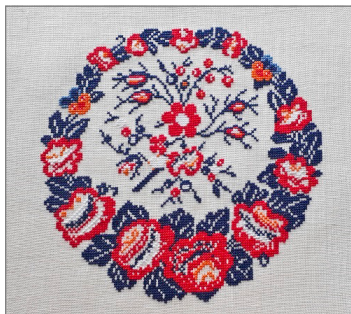
Kære venner,

Man siger jo, at den der venter på noget godt, ikke venter forgæves. Det holder dog ikke altid. Jeg havde glædet mig til at møde jer alle på Koldinghus den 14. november og jeg har gået og trukket beslutningen ud i håb om, at tiderne ville ændre sig til det bedre, men desværre tror jeg ikke det vil ske, så hvor nødig jeg end vil, så må vi aflyse turen den 14.11. Jeg ønsker for os alle, at fremtiden snart ser lysere ud. / Lis

Apropos Lars Clausens vævede billede på dette bladnummers side 4:
Min svigerfars far var soldaterkammerat med Lars Clausen og fik 2 af hans religiøse vævninger. De hænger nu hjemme i gården på Skelsager i Aarup, hos min svoger. Annet

TENENs forklædegruppe er i sving. Der mangler én, men det er fotografen, Annet.

Vedrørende bogen "Traditionelle Lyø-broderier" som blev omtalt i TENEN 30/4. Siden bogens udgivelse har jeg opdaget flere smukke Lyø motiver, som jeg har fået lov at tegne af og sy. Fotografier af dem kan ses på hjemmesiden <http://lyobroderier.dk> under fanen "Flere motiver", og mønstrene kan bestilles ved at kontakte mig. Der vil komme flere motiver fremover. Jeg vil ligeledes lægge billeder på hjemmesiden af begivenheder i relation til broderierne på Lyø. Billedet her er det sidste nye motiv, jeg har syet. Det er fra Sabina Stoltz-Andersens tekstsamling.

Eva Aaberg Westh

Kontaktliste for TENENs bestyrelse mv.

navn	by	mail	buvr
Annet Laursen Skjelsager	Dorthevej 2 3520 Farum	44 95 05 55 silke-annet@silke-annet.dk	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Birkerød	dehemmeregeberg@gmail.com	næstformand + kalender
Susanne Rundqvist Pedersen	Frederiksberg	susanne.rundqvist@mail.dk	kasserer
Lis Slottved	Aabenraa	lisslottved@gmail.com	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Allerød	vofl3450@gmail.com	redaktion
Maj Ringgaard	Bagsværd	majringgaard@gmail.com	bestyrelse
Susanne Lervad	Frederiksberg	sl@termplus.dk	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Lynghby	hanne.dalgaard37@gmail.com	korrektur
Ellen Bangsbo	København	ellbang@gmail.com	suppleant
Ellen Warring	Odense	ellenwarring53@gmail.com	suppleant
Margit Ambeck	Valby	m.ambeck@gmail.com	revisor
Hanne Schneller	København	hanne.schneller@hotmail.com	revisor- suppleant
Frits Lilbæk	Allerød	vofl3450@icloud.com	redaktion + webmaster

www.facebook.com/groups/tenen.forening
- gruppen har nu 355 deltagere - er du med ?

Kære medlemmer: Vi håber, at den 8. maj 2021 vil blive en dejlig dag for os alle, og at flest mulige vil kunne deltage i TEN-ENs generalforsamling - der er nemlig allerede lavet aftaler med Hørvævmuseet og herregården Krengerup ...

Vær medlem af TENEN ...

I sæson 2020/21 er prisen pr. år 250 kr.
Husstandsmedlemsskab koster 300 kr. Betalingsfrist 1. juli.

REG.NR. **1551** KONTONR. **1430130**
SWIFT-BIC: **DABADKKK** IBAN: **DK23 3000 0001 4301 30**

Sørg for ...

... at tjekke adresserings-omslaget og bruge bladnummerets webside ...

... at deltage i foreningen TENENs arrangementer ...

... at fortælle om den frivillige forening TENEN ...

... at hjælpe med at hverve nye medlemmer i foreningen TENEN ... !

↑ Lars Clausens patrontegning til damaskvævning af “Christiansborg Slot ANNO MDCCCLXXXIV”. Romertallet transkriberer til året 1884. Slottet brændte det år, så mønstret kom nok aldrig i brug. Se fortællingen om Lars Clausen på side 3.

↓ Højbro Plads markedet er motivet i dette photocrome-billede fra 1890-erne med Storspringvandet foran til venstre og det udbrændte Christiansborg i baggrunden til højre.

